

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

Τὸ παρακάτω διήγημα ἀρήκει εἰς τὸν χαριτωμένον καὶ πολὺ χαρακτηριστικὸν κάλαμον τοῦ Σαμί πασᾶς ζαδδὲ Σεζαὴ Βέη, τοῦ παισιγράφου εἰς διονε τοὺς σημερούς τοὺς συγγραφέως τῷ «Περιπετειῶν», ποὺ δικαίως θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημα τῆς γεωτέρας τονοχοικῆς φιλολογίας.

— Δέξασι οἱ Θεός, νὰ δὸν ποὺ τ' ἀξιώθηκε.

Σήμερα εἶναι πιὰ ποὺ θὰ γένη κοσμογχλυτικὸν καὶ τῆς χαρᾶς τὸ γλέντι. Μὰ πολὺ ἀργησε, κακύμενη. "Ἐναχ γρόνο σωστὰ ἔνα χρόνο βάσταξε αὐτὴ ἡ ἀρραβών. Εἰδες ἔκει τὸν Μπεγγτσέτ βέη, ὑπομονὴ ποὺ τὴν ἔχει.

— Πῶς τὴν λένε, τὴν νύφη;

— Σετταρέ.

— Ωμορφη εἶναι;

— Τὶ ωμορφὴ ἔχει κι' ἐγὼ δὲ ξέρω. Θωριὰ τίποτα κουκούτσι, φρύδια περιμένα, μπόι σὰν σκουπομάνικο.

— Αμέ τότες γιατὶ τὴν ἀρραβωνιάστηκε μὲ τόση λαχτάρα, φοβήθηκε νὰ μὴν τοὺς τὴν ἀρπάξουν;

— (Κάνει σημείο μὲ τὰ δάχτυλά της πῶς μετροῦν παράδεις). 'Απὸ τοῦτα ἔχει, ἀπὸ τοῦτα. Ποιὸς γυρέει τώρα οὐμορφιά;

— (Πάγει μιὰ ώς τὴν πόρτα καὶ κοιτάζει ακλόνητον τριγύρω). 'Ο ἄλλος πῶς πάγει;

— (Χαμηλώνει τὴν φωνὴ της). 'Ασκημα. Πολὺ ἀσκημα. 'Ερημιά. (ἀλλάζει τρόπο). 'Ο κόσμος ὅλος μὲ τὶς χαρές του· τί σὲ μέλλει γι' αὐτὰ καὶ κάθεσαι καὶ ρωτᾶς, τοῦ καθηνός τὴν ἔννοια ἐσύ θὰ τὴν ἔχῃς;

— Οοοογι! Λυπούμενοι μονάχα αὐτές ποὺ ἀρραβωνιάν ἔννοιαν ἀντρούς καὶ δίνουν καὶ παράδεις γιὰ νὰ τὸν πάρουν, εἰδεμῆ...

Αὐτὴ τὴν κουβέντα εἴγαν δύο κυράτσες ποὺ μὲ τὸ ἐνταρί τους τὸ τριανταφύλλι, μὲ τὸν μαζί χηροκά, ἔνα ἀσπρὸ λαμπόδετη ποὺ μισοσκέπτεται τὸν λκυμό τους κι' ἔνα μόρικο ζιψπούλι μπουλομένο στὸ μικρὸ κότσο τῶν μαλλιῶν τους, βγῆκαν στὸ σοφά του σπιτιοῦ αὐτοῦ νὰ ὑποδεχτοῦν τοὺς προσκαλεσμένους.

Τὸ σπίτι αὐτό, τὸ παλιὸ καὶ θεώρητο, ποὺ βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τὴν πλατεία τοῦ Σουλτάν 'Αχμέτ ἐκείνο τὸ πρωὶ εἴχε ὀλάνοιγτα τὰ παράθυρά του στὶς ἀγτίνες τοῦ ἥλιου, τοῦ ἀνοιξίατικου, καὶ τὶς πόρτες του στὴν ἀγάπη. Πρώτη φορά ποὺ τὸ διόρθωσαν ἀπὸ τόσα χρόνια· ἔτσι πῶς τῷθλεπεις κόκκινο βαριμένο ἀπ' ἔξω, ἀσθεστογρισμένο ἀπὸ μέσα, λέσ κι' ἔμοιαζε γρηγὸ φυιατιδωμένη, μὰ χωρὶς νὰ καλοσκεπάσῃ τὰ σκασμάτα καὶ ζαρώματα τῶν σανιδιῶν τους, μήτε τὰ βαθουλώματα καὶ φουσκώματα ποὺ φάνιουνται ἀπ' ἔδω κι' ἀπ' ἐκεὶ στὰ ντουζάρια του, καμπουριασμένο ἀπ' τὰ βάρητα τόσω χρονῶν ποὺ πέρασαν ἀπ' ἐπάνω του. 'Απ' τὴν χαρὰ, ποὺ ἔθελε ὑποδεχθῆ τόσα νιάτα, τόσα κορίτσια, καὶ στὰ ντουζάρια του, ποὺ ως τώρα

τὴν γρύνα μονάχα τοῦ χειμωνιάτικου ἀέρα ἀκουαν, θάντηγκσουν τὰ γέλια τους τὰ ζεκαρδιστὰ, καὶ ἐνα μικρὸ του μέρος, ἐκεὶ κατὰ τὸν κῆπο, αὐτὴ τὴ νύχτα ἔθελε γίνει καταρύγιο τῆς νιότης, μὲ χαρὰ κι' ὑπερηφάνεια γεροντική, ἀνοιξε τὰ κανάτια του καὶ περίμενε, στὴ μέσην ἐκεὶ τῆς Πλατείας ποὺ βρίσκουνταν, ὅπως πειμένει γαμπρὸς τὴν νύφη.

Σὲ λίγο θένοιξη καὶ τὶς πόρτες τῶν δωματίων του, ποὺ τόσο καριό τώρα ἔμειναν παραμελημένα, καὶ ἀπορριγμένα στὴ διάθεση τῆς σκόνης—τὸ καταστάλαχυ μετά καθέ ζωῆς—θὰ ἀποδεχτὴ γέρια γλυκοχαδεμένα ἀπὸ ἐλπίδες, θὰ πάρη μέσα του τὴν ἀγάπη,.... Θὰ διη τὸ καθένα απ' τὰ ψυχοφρά κατάλακτα ν' ἀκουμπίσουν σὲ μαξιλάρια πεταγμένα ἀπ' ἔδω κι ἀπὸ κεῖ, καὶ θὰ γαίρεται μὲ τὰ νόστιμα φιλιά ποὺ θὰ δίνουν στὰ ζεθωρισμένα μιντέρια του, τὰ φουστάνια, τὰ ἀτλαζώτα καὶ παρδάλια.

Τὸ βλέπεις καὶ σὲ φαίνεται πῶς ἀπὸ τὸ ἀψηλὸ καὶ διακριτικὸ ἐκείνο μέρος ποὺ βρίσκεται, μόλις καταδέχεται τάχις νὰ σκύψῃ λιγάκι στὰ ὄλογυρα του μικρὰ σπίτια, καὶ νὰ τάριση νάκουσουν τὴν μουσική, τὴν μελωδική, ποὺ γλυκά, γλυκά θάντηγκουντες παντοῦ, σὲ μισή ώρα.

Κι αὐτὸς ἀκόμη ὁ Κιούρτης ὁ Χασό, ὁ μπεζῆς του μαχαλᾶ, ποὺ κάθε μέρα ὅταν χτυποῦσε ἔλεγχος πῶς θὰ σπουσε τὴν πόρτα του, ἢ πῶς θὰ γκέμινε τὶς σκάλες του ὅταν τὶς ἀνέβαινε, ἐκείνη τὴν ήμέρα τύλιξε τὸν κόκκινο τζεβρέ του στὸ κεφάλι, περάστηκε τὰ καινούργια του ποτούρικ, πέταξε κι ἀπὸ πίσω του τὴν σάλτα του τὴν ὄλοκαίνουργικ ἀπὸ ἀμπά, καὶ μὲ μεγάλη σοβαρότητα, εὐγενικά, ἐκατέστη στὸ μικρό του σκαμνί, τὸ ψάθινο, μπροστά στὴν ὁζόπορτα, καὶ κύτος, ποὺ ποτές του δὲν τὸ κανεὶ ώς τώρα, ἔριγνε γλυκές γλυκές καὶ γελαστές ματιές στοὺς δικάτες, μὲ τὴν ἔννοια ὅλο στ' ἀμάξια τὰ νυφικὰ νὰ διη πότε θάρτουν.

Σὲ λίγο, ἀμιχ ἀργεῖς τὸ πλήθος τῆς χαρᾶς νάρκεται καταποδικτό καὶ νὰ πιάνῃ ὅλες τὶς γωνίες του σπιτιοῦ, βλέπεις τὸν μπεζῆ μὲ τὸν κόκκινό του τὸν τζεβρέ καὶ τὰ παπούτσια του τὰ μεγάλα, μὲ συγκίνηση ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν ταραχὴ του, σηκωθηκε, κι ἀνάμεσα στὰ οὐρλιάσματα καὶ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν τοῦ σοκκαίου ποὺ περνοῦσε, ἔτρεξε στὸ χαρεμένοι νὰ φωνάζῃ μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του, πούτων τὸ καμάρι τοῦ μαχαλᾶ, γιὰ νὰ δώσῃ τὸ καλὸ γαμπάρι. Καὶ μόλις τὸ εἶπε ἔνας ἀναβραχμός γένηκε μὲς τὸ σπίτι· ὅλος ὁ κόσμος ἔτρεξε στὶς πόρτες.

Σὲ πέντε λεπτά, ώς ποὺ νὰ μπῇ στὴν αὐλὴ του σπιτιοῦ, ὅλη ἐκείνη ἡ κινητὴ γραμμὴ τῶν ἀμαξιῶν, ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη, μὲ τὰ παρδάλια φορέματα τους, περνοῦσαν ἀνάμεσα ἀπ' τὸ πλήθος τῶν περιέργων, τῶν προσκαλεσμένων, ποὺ ἔπιασαν ὅλες τὶς μεριές ἀπ' τὸ δωμάτιο τῆς νύφης ἵσα μὲ τὶς σκάλες, αραδιασμένοι στὸ σοφά, καὶ μ' εὐχές ανὰ ζήσετε· φτοῦ

φρού: νὰ μὴν ἀβεσταθῆτε», γειροκροτοῦσαν τὸ ἐπι-
θλητικὸ παράστημα καὶ τὸ ταίριασμα τῶν δύο αὐ-
τῶν νέων.

Ο ὄμοιοφρος αὐτὸς γχυμπόζ, που ὅταν ἀνέβαινε
τὶς σκάλες ἔσερε, θαρρεῖς, τὴν νύφη κατόπι του,
μὲ τὸ ἀψηλὸ του τὸντόστημα, ποὺ ἀπ’ ὅλα περισσότε-
ρο ἀρέσει στὶς γυναῖκες, μὲ τὶς φρεδίες καὶ κοκκαλιάρι-
κες ωμοπλάτες του μὲ τὰ περίστικα, κι ἀπ’ τὶς ἄκρες
ἀνεστηκαμένης μουστάκια του, τὰ μακρύα, τὰ καλο-
στραμένα, ποὺ εὐθὺς γχυποῦσαν στὰ μάτια, ἀνέβαινε
τὶς σκάλες μὲ τὸ βλέμμα μπροστά, σὰν ἀρηγημέ-
νος, λέσ νὰ τὸν ἐξάλιτες ἡ πολλὴ συλλόγη πᾶνκανε
γιὰ νὰ καταλάβῃ τὶς κέρδιζε ἀπ’ αὐτὸ τὸ γάμο.
Απὸ καυτὰ φορά μονάχα σήκωνε τὸ κεφάλι του καὶ
μὲ τὰ μάτια του, ποὺ μέσα τους διέβαζες ὅλη τὴν
περιφρόνησι τὴν ζυμωμένη μὲ μίσος, πούγε μέση τὴν
κακοδιά του γιὰ τὶς γυναῖκες, μιὰ κι’ ἔβλεπε περι-
φρονητικὰ σ’ αὐτὲς που στέκουνταν ἀπὸ τὰ δύο μέρη
σκεπαχμένες μὲ τοὺς φερετέδες. Αντὶς γχάζε καὶ
εύτυχα τὸ πρόσωπό του ἔδειχνε παραπάνω θυμὸ καὶ
κατσούρα.—Πίστεψέ με, σὲ ἀθώωπους μὲ τέτοιο φυ-
σικὸ, καθὲ αἰστημένο, κι’ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἔρωτας εἶναι
ἀπὸ ἔχτρο καὶ μίσος.

Στὸ μπράτσο του εἶχε τὴ νύφη μὲ τ’ ἀψηλὸ της
ἀνάστημα, ποὺ οἱ στενοὶ καὶ μυτεροὶ ὅμοι της τ’
ἀνάστηζεν λιγάκι, μὲ τὰ ὄμοιορχα ἔκεινα καὶ μὲ δι-
πλές ποδιές γουστόρχα ρούχα, τ’ ἀληθινὰ ἀριστουργή-
ματα τῆς τουρκικῆς τέχνης, ποὺ φοροῦσε ἔτσι ζευ-
γαρωμένη μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸ γοῦστο, ὅλ’ ἀπὸ μόρικο
ἀτλάζει, κι ἀπ’ τὸ καροτάζο καὶ κάτω λίστα μὲ τὶς
μακροὺς τὶς ποδιές δουλεμένης μὲ μακροὺς καὶ φιές
σειρές χρυσάρι ποὺ σ’ ἔφερναν στὸν νοῦ τὶς πρωτεῖς
χρυσές ἀχτίνες ποὺ σκορπάζε ἡλιος μόλις βγαίνει.

Μὲ περηφάνεια ἐπιδειχτικὴ, πῶγουν ὅλες οἱ νέες
γιὰ τὰ νυφικὰ ρούχα, τὰ θωπευτικὰ πολυγρονιστικὰ
λόγια, καὶ τὶς εὐχές π’ ἀκούονταν τριγύμω τους,—
τὸν κυρώτερο αὐτὸ σκοπό τῶν κοριτσιών ποὺ γυρέ-
θουν παντού, — γεμένη στὸν ἄντρα της, τὸ στή-
ριγμα τῆς νιότης της, τὸν ἔβλεπε μ’ ἔναν τρόπο
ἀγήσυχο, πῶδειχνε ὅλη της τὴν βαθειὰ ἐσωτερικὴ
ταραχὴ ἀπ’ τὴ μεγάλη ἐντύπωσι, καὶ μὲ τὰ μά-
τια της τὰ κατάκυρα καὶ γυαλιστερά, ποὺ μιὰ
πλησιάζουνταν καὶ πάλι σ’ ἔνα δευτερόλεπτο στρέ-
φουνταν σ’ ὅλα τὰ μέρη, τὰ μεθυσμένα ἀπ’ τὴ γχάζη,
κείνη τὴν ὥρα γελούσε.

“Ἄσ πάγη νὰ προδώνῃ τὸ βέλο της, ἀπὸ κόκ-
κινο τοῦ, ὅσο θέλει τὸ μελαχροινὸ γρώμα του
προσώπου της, πάλ’ αὐτὸ, ὅταν γελοῦσε, καὶ μά-
λιστα τὸ στόμα της μὲ τὰ κατάλευκα ἔκεινα του
δόντια, ἔπικρε μιὰ γχάζη; μιὰ ἀρέλεικ ἔρωταρπη-
νόστιμη, ἐκφραστική.

Ἐκεὶ ποὺ ἦτο μαζωμένο τὸ περισσότερο πλήθος,
στὸ μιντέρι ἀπάνω τῆς κώχης, δύο γυναῖκες στέ-
κουνταν ὄλόρτες μὲ στόμα χνοιγτὸ ἀπὸ θυμασμό,

ποὺ μονάχη ἀπ’ τὴν πολλὴ γχάζη γεννιέται, καὶ πα-
ρατηροῦσαν.

Τὸ πρόσωπό τους ἀπ’ τὴ γχάζη, μέσα στὶς δια-
μαντένες καρφίτσες, τὶς μπουλωμένες ὄλογυρα στὸ
κότσο ποὺ σγηνάτιζεν τὰ κοντά τους μαλλιά, μὲ
τὰ μακριά Ὀλλαχνέζικα σκουλαρίκια στὰ αὐτιά
τους, λαμποκοποῦσε. Οἱ δύο αὐτές γυναῖκες, μὲ τὴν
γχαρούμενη ὄψη τους, ζεχώριζεν ἀπ’ ὅλες τὶς ἄλ-
λεις κι’ ἔκκαναν ὅλο τὸν κόσμο νὰ τὶς βλέπη. Οἱ γυ-
ναῖκες αὐτές οἱ δύο ήταν οἱ μητέρες του γχαμπροῦ καὶ
τῆς νύφης. Η μά, μὲ τὴν ἐγωαστικὴ περηφάνεια,
πῶγουν σ’ ἐμῆς οἱ μητέρες τῶν ἀγοριών, ἔβλεπε τὴν
ἐπιθλητικὴ, τὴν παλλικαρίσσια εἴσοδο του πα-
διοῦ της στὴν κοινωνία· ἡ ἄλλη, μὲ μιὰ συγ-
κίνηση καὶ φιλοστοργία μητρική, πρόσεχε στὸν
παιδιακότερο τρόπο καὶ τὴν γχάζη ποὺ ἡ ἀγαπη-
μένη της κόρη ἔδειχνε ὅταν ἀκολουθοῦσε τὸν ἄν-
τρα της, ποὺ θὰ τὴν ὁδηγήσῃ στὰ πρώτα βρήκατα
τῆς ζωῆς της, στὸν ἀλτηνιό κόσμο· μὲ προαιστήματα
λιγάκι ἀνήσυχη καὶ οἱ δύο γέρι μὲ γέρι πικαρμένες,
είχαν τὸ νοῦ τους στὰ περασμένα χρόνια τους κι’
ἀπ’ ἐκεῖ, θαρρεῖς, ηθελκαν νὰ προθλέψουν πῶς θὰ πε-
ράσῃ τὸ μέλλον.

Ο Μπεγτσέτης βέης ἔφερε τὴ νύφη στὸ μέρος της,
τὴν ἔβαλε νὰ καθήσῃ, κι’ ἀφοῦ τὴν ἀρίστη, ἔτσι ἐκτε-
θειμένη στὰ περίγυα βλέμματα ὅλου του κόσμου, του
μαζωμένου ἔκει ἀπ’ ὅλα τὰ γένη, ὑστερη ἔφυγε στὸ
σελκυλίκι, ἀφοῦ τράβηξε γίλιες δύο δυσκολίες ὡς ποὺ
νὰ περάσῃ ἀνάμεσα ἀπ’ αὐτὸ τὸ πλήθος.

“Π κακόμοιρη η Σετταρέ ἔμεινε πιὰ μονάχη ὡς τὸ
βράδυ ἀναγκασμένη νὰ ὑποφέρῃ τὸ ματοφάγωμα καὶ
τὴν φιλοεξέταση τόσου κόσμου καὶ, σὰν ὅλες οἱ γυ-
ναῖκες ποὺ δὲν ἔχουν πολλὴ πεποίθηση στὴν ὄμορφιά
τους, γιατὶ ζέρουν πολὺ καλά ὅλα τὰ ἐλαττώματα
πῶγουν στὸ πρόσωπο, στέκουνταν μὲ μιὰ ταραχὴ νευ-
ρική. Τὸ γέλοιο τῆς ἔφυγε ἀπὸ τὰ μούτρα μαζί μὲ τὸ
χρώμα της. Απ’ τὴν κακὴν ἐντύπωση ποὺ ζωγράφιζε
στὸ πρόσωπό της ἡ πολλὴ ταραχὴ, θαρροῦσες πῶς η-
θελε νὰ κλάψει. Καὶ ἡ ἀνησυχία της αὐτὴ περίσσευε,
θαρρεῖς μὲ τὸ ρωλόγι ποὺ δούλευε καὶ γχυποῦσε τὶς
ἄψεις σύμφωνα μὲ τοὺς γτύπους τῆς καρδιᾶς της. Για-
τὶ καταλάβαινε τὴν ὅρει ποὺ εἶχε ὅλο ἐκείνο τὸ γυ-
ναῖκοθέμα νὰ τὴν καλοκοιτάξῃ, νὰ βγάλη γρηγορία
τὰ πιὸ κρυφά της ἐλαττώματα, καταλάβαινε τὴν ζή-
λεια καὶ τὸν φθόνο τόσων ματιῶν ποὺ ἔπειταν ἐπά-
νω της καὶ τὴν φιλοκαίταζαν ἀπ’ τὴν καρφή ὡς τὰ
νύχια.

— “Ωμορφη εἶναι ἡ νύφη;

— Δὲν βαριέσαι. Δὲν βλέπεις τὴ μελαχροινὴ πού-
ντα. Καὶ τὶ πεσμένα φύσιδα ποὺ σ’ ἔχει. Μονάχη τὰ
μάτια της ἀληθινὰ μ’ ἀρεσκαν.

— “Ἄχ νάζερες πῶς μοιάζουν τὰ μάτια της μὲ τὰ
δικά σου!

— “Η νύφη δὲν ξεζίζει ἀλλὰ τὰ ρούχα της μ’ ἔκκ-

ψχν. Τί ώμορσα ποὺ ταίριασταν τὰ γρουσᾶ σειρίτια ἀπάνω στ' ἀτλάζι.

— Νὰ μιὰ φοράκ νυφικά ροῦχα. Καλύτερα δὲν μπορεῖ νὰ γίνουν. Διέσ θμιως γιὰ νὰ δείξῃ πῶγει φιλή μέστη πῶγει σφύγτηκε· καλέ δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν ἀνακπονή τῆς.

— Καϊμένη, ποὺ νὰ τὴν εὔρωμε μέστη σὰν τὴν δική σου. Παρακεῖ:

— Καὶ στὰ δικά σου δά. Γιατί στέκεται ἡ νύφη ἔτσι καὶ θαρρεῖς ποὺ θὰ κλαψή; Σαν.. ἀντίς νὰ χαίρεται ὅσο θέλει. Νὰ σὲ πῶ: γιὰ μένα ὁ γχυπρὸς εἶναι πιὸ ωμορρός ἀπ' τὴν νύφη.

(Ακολουθεῖ).

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Τὸ κατωτέρῳ γράμμα τοῦ κ. Ψυχάρη, ἃν καὶ ἐδημοσιεύ-
θη ἥδη καὶ ἀλλοχοῦ, τὸ ἀναδημοσιεύμενον ἐπειδὴ ἐστάλη
εἰς τὸν ἔτερον τῶν συντακτῶν τίς «Ηγοῦς», τὴν κ. Ἀ-
λεξάνδρου Παπαδόπουλου, καθ' ἥν ἐπογῆν ἐσκέπτετο αὐτὴν
νὰ ἐκδώσῃ ἐνταῦθα περιοδικὸν διὰ τὰς Κυρίας. "Αλλως τε
τὸ περιεχόμενον τίς ἐπιστολῆς εἶναι ἐπιστημονικὸν καὶ
πολὺ ἐπίκαιρον μάλιστα.

Αξιότητη Κυρία,

Δυπούμακι πολὺ ποὺ δὲν θὰ μπορέσῃ τὸ χέρι μου
τὴμερα παρὰ νὰ κουτσογράψῃ τὸνουμά μου σ' ἓνα
γράμμα ποὺ θὰ μ' ἀρέει καὶ ποὺ θὰ ταίριαζε ὁ ἔδιος
νὰ τὸ γεύσω ἀπὸ τὴν ἀργή ὡς τὸ τέλος μὲ τὴν γάρη
ποὺ σᾶς ἔχω γιὰ τὴν τόση σας καλοσύνην. Μὰ τί τὰ
θέλετε καὶ ποὺς τὸ πρόσμενε; Φαίνεται πῶς μὲ
πλάκωσαν τὰ γράμματα, ἃν καὶ δὲν ἀσπρισαν ἀκόμη
τὰ μαλλιά μου. Κείτουμακι τώρα δεκαπέντε μέρες
στὸ κρεβέττο, σακατεμένος· μοῦ κατέβηκε ἔχαρνικά
μιὰ βρειλά νευραλγία ποὺ ἡσυχία δὲ μ' ἀφίνει καὶ
ποὺ μάλιστα μ' ἀναγκάζει νὰ παρακαλέσω ἵνα μου
φίλο νὰ μοῦ δικείσῃ τὴν πέννα του καὶ τὰ δάχτυ-
λά του.

Ο σκοπός σας εἶναι καλός καὶ δὲν θέλησα νέργη-
σω νὰ σᾶς τὰ πῶ. "Εγώ μεγάλη περιέργεια νὰ διῶ
τὸ περιοδικό σας. Πάντα συλλογίστηκε μὲ τὸ νοῦ
μου πῶς οἱ γυναίκες πρώτες πρέπει νὰ κάμουνε μιὰ
ἀργή· ἀς μιλήσουμε πιὸ σωστά· λίσσως ἐμεῖς τίς δεί-
ξαμε τὸ δρόμο. Μὰ ὁ δρόμος ποὺ βαδίζουμε καὶ πάνε
θὰ μοῦ φανῇ σὰν ἔρημος καὶ σκοτεινός, ὅσο δὲ μᾶς
ἀκολουθήσουν οἱ γυναίκες καὶ τὰ παιδιά. Η στράτη-
μας μὲ τὴν λαλιά σας θὰ ζωτανέψῃ.

Ο ἄντρας εἶνε ὁ τι τὸν κάμη ἡ μάννα του ἀπὸ
παιδί. Η μάννα του πρέπει νὰ τοῦ μάθῃ τὴν περη-
φάνεια γιὰ τὴν ἔθνική του· τὴν γλώσσα. "Αυτὸς μιὰ
μεγάλη γυναικήσια ψυχὴ καταλάβῃ τοὺς θησαυροὺς
ποὺ κρύψει τὰ σπλάχνα του μέσα ὁ λαός, ἀμα
μιὰ γενναία καρδιά, ἔνας γενναῖος νοῦς, ἀγαπήσῃ
τὴν ἴδεα ποὺ μᾶς σπρώγγει, τέλειωσε καὶ μᾶς φτά-
ει· εἶναι δική μας ἡ νίκη. Θὰ νοιάσῃ ὁ κόσμος τὴν

ποίηση τοῦ ἔργου ποὺ κυνηγοῦμε ὅταν ἡ γυναίκα τὸ
φωτίσῃ μὲ τὴν ποίησή της. Πήρα θάρρος κι ἄρχισα
νὰ ἐλπίζω, τὴν ωρὰ καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκούσα μιὰς
κόρης φωνὴ νὰ μοῦ λέη: 'Ομπρός καὶ θὰ νικήσῃς.'

Μὲ σᾶς τὶς γυναίκες ἔνα πρᾶγμα μόνο φοβοῦμαι·
τὸ φοβοῦμαι ἀλάθεια καὶ μὲ τοὺς ἄντρες. Ο Ρω-
μιός ἐφοιλα νομίζει πῶς οἱ ψηλοὶ λογισμοὶ, οἱ ὕραίς
ιδέεις κι οἱ ὄμορφες εἰκόνες εἶναι γιὰ νὰ πούμε σὰν
οὐρανοκατέβατα ἀστροπελέκια. "Η στράτευτης ἡ δὲ
στράτευτη· Η νοιάθει μέστη τοῦ ποιητῆς τοῦ Θεοῦ
τὴν ἀστραπὴν ἡ δὲν τὴ νοιάθει. Σὰν τὴ νοιάθει, τί
τοῦ κόρτει; 'Ανάγκη δὲν ἔχει μήτε νὰ γυρέθη, μήτε
νὰ σκαλίζῃ μήτε νὰ δουλέθῃ, μήτε νὰ σπάνῃ τὸ κε-
φαλί του γιὰ νὰ κοιτάξῃ νὰ πῆ μὲ τρόπο ὅτι ἔχει
νὰ πῆ. 'Ο Θεός θὰ τοῦ τὰ σερβίρη δὲ ὅλα ἔτοιμα,
ιδέεις, λογισμούς, εἰκόνες, ύφος καὶ γλώσσα. Κ' ἔτσι
δὲν τοῦ μέλει ταίκουδο γιὰ γραμματική. Η γραμμα-
τικὴ δὲν ὑπάρχει. 'Ο ποιητής φτειάνει ὁ ἴδιος τὴ
γραμματική του, δημιουργεῖ τοῦ παρασύρη ὁ στίγματος.

Τὸ σύστημα τοῦτο μοῦ φαίνεται ἀξιόλογο γιὰ
παιδιά, γιὰ τὰ παιδιά δηλαδὴ ποὺ εἶναι λιγάκι τερ-
πέλικα καὶ δὲν τοὺς ἀρέσει νὰ πολυψάχγουνε στὰ λε-
ξικά. Γιὰ τοὺς ἄντρες τὸ σύστημα εἶναι γελοίο. Εἶνε
γρόνια τώρα ποὺ στὴ Γαλλία κάθε ποιητής, ἡ μικρός
ἡ μεγάλος, πρώτη βάση ἔχει τὴ γραμματική. Ο Victor Hugo, μ' ὅλη του τὴ φαντασία καὶ τὴν
τάλμη, δὲν τάλμησε ποτὲ νάψηση τὴ γραμματική
κ'είναι γνωστὸ πῶς κάθε του φράση εἶναι κανονικὴ
ὅσο γίνεται. Ο Leconte de Lisle τὰ ἴδια. Τὸν
ἔπικανε σεισμός, φτάνει νάκούση κανέναν ποιητάκο νὰ
καταφρονῇ τὴ γραμματική καὶ νὰ φωνάξῃ πῶς ἡ
μόνη του γραμματική εἶναι ἡ Moysac.—«Σὰ δὲ θέ-
λεις γραμματική, συνήθιζε καὶ μᾶς ἔλεγε, τρέχα
στὸ τυπογραφεῖο, πάρε στοιχεῖα ὅσα βρεθοῦν κι ἀντίς
νὰ τὰ δώσῃς τοῦ στοιχειοθέτη χῶσ' τα ὅλα στὸ
καπέλλο σου μέσα, πέταξε τα στὸν ἀέρα κι ἀν εἶσαι
ποιητής, μοναχὸ τους ἀμά πέσουν κατὰ γῆς, γίνουν-
ται τὰ πιὸ λαχανό ποιημάτα τοῦ κόσμου. Περιττὸ
νὰ βασανίσεις· φροντίζεις ἡ Moysac γιὰ ὅλα.»

Οι πιὸ περίφημοι τόχουνε σὰν κρυφὸ καμάρι νὰ
προσέχουνε στὴ γραμματική καὶ νὰ γίνουνται σκλά-
βοι τῆς. Πόσες φορές εἰδίκα τὸν πεθερό μου νὰ σύνηγ
μιὰ λέξη, νὰ φτειάνῃ μιὰ φράση καὶ νὰ τὴν ξανα-
φτειάνῃ, νάνκαποδογυρίσῃ καμιά του σελίδα, μόνο
καὶ μόνο γιατὶ μιὰ ἀντωνυμία δὲν εἴτανε στὴ θέση
ποὺ ἔπειπε νὰ εἴναι ταχτικά! Κανένας ἀλλος ἐννοεί-
ται παρὸτε ἐκείνος δὲν ἔβλεπε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ
διηῇ πῶς εἴτανε λάθος· φθάνει ποὺ τοῦ τούτου γράφει
τώρα μιὰ γλώσσα ποὺ κι ὁ ἴδιος ὁ 'Απολλώνιος ὁ
Δύσκολος, ἃν ἔξαρνα ξαναζούσε, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ

Ο φίλος μου ὁ Πλαχαμᾶς ἔχει ἀλλη ἴδει. Βαζί-
στισε, λέει τὴ γραμματική. Καὶ γιὰ τοῦτο γράφει
τώρα μιὰ γλώσσα ποὺ κι ὁ ἴδιος ὁ 'Απολλώνιος ὁ